

THEATERMAKER BENJAMIN VERDONCK (36)

Eerherstel voor de weerloosheid

Hij bouwt graag boomhutten en zwaluwnesten. Hij speelt vaak dieren. Hij verzamelt gebruikte rondellekes. En hij wil zijn publiek 'blij' maken. Bijvoorbeeld dat maakt van Benjamin Verdonck een van de boeiendste theatermakers te lande.

DOOR BART ECKHOUT / FOTO JIMMY KETS

Er staat een koffiehuis in de hal van de Bourlaschouwburg. Benjamin Verdonck heeft het er voor de duur van 'Repertoire' laten bouwen met enkele schragen en planken. "Het moet toch een beetje gezellig worden", vindt de theatermaker. "Vroeger was het hier ook zo. Terwijl de armere toeschouwers via de zijdeuren meteen naar de balkons werden geleid, mochten de rijken in de hal een koffietje drinken. Die sfeer wil ik weer tot leven brengen."

De koffiebar, als charmant monument van menselijke warmte én klassenstrijd, is een mooi zinnebeeld van het gehele werk van Benjamin Verdonck. Met voorstellingen als *313 / Misschien wisten zij alles* (2004) en *Global Anatomy* (2007) werd Verdonck de *chou* van de toneelkritiek. Ruimere aandacht trok hij daarvoor al met ingrepen op pleinen in Brussel, Antwerpen of Rotterdam. U hebt hem daar gezien, al weet u het misschien niet meer. Benjamin Verdonck kiest namelijk altijd voor het kleine gebaar van discrete verwondering. Roepen ligt niet in zijn natuur. Als activist verkiest hij de droom boven de megafoon, als kunstenaar is hij meer van de vierkante centimeter dan van het grote platform.

WEG UIT DE KANTLIJN

Toch staat deze kwajongen van 36 nu in de Bourla met zijn 'Repertoire', een bloemlezing uit recent theaterwerk, gekoppeld aan voorstellingen van collega's die hem inspireren. "Omdat het er nog niet van gekomen was", lacht Verdonck bijna verontschuldigend de vraag weg waarom uitgerokend hij nu zijn tenten heeft opgeslagen te midden van het fluweel van de Bourla. Verdonck vond in 2006 als onafhankelijk theatermaker onderdak bij het Toneelhuis in Antwerpen.

"Dit is geen terugblik of een eindpunt", zegt Benjamin Verdonck met nadruk. "Er moest niet zo nodig een hoofdstuk in mijn leven afgesloten worden. Door de voorstellingen samen te brengen, ontstaan er nieuwe betekenissen en mogelijkheden. Guy Cassiers (*artistiek leider Toneelhuis, BE*) had bovendien in zijn beleidsplan vooropgesteld dat Benjamin Verdonck 'zeker niet' in de Bourla zou spelen. Het klonk bijna als een belofte aan de betaallers. Dus het werd voor mij een uitdaging om me hier toch binnen te wurmen."

En zo marcheert een kunstenaar stille-

tjes weg uit de kantlijn. *Van moetens*, omdat cultuurminister Bert Anciaux individuele kunstenaars niet meer structureel wil ondersteunen. Maar ook uit overtuiging. "Mijn werk is vanuit de marge gegroeid. We kraakten een pand op Petroleum-Zuid, noemden het Scheld'Apén, en op een bepaald moment word je toch opgemerkt. Na verloop van tijd groeide bij mij het verlangen om niet langer vanuit die marge maar vanuit het centrum te werken. De zijlijn werd me iets te comfortabel. Als je enkel gelijkgezinden aantrekt, geeft iedereen je ook altijd gelijk. Het Toneelhuis heeft me een chic voorstel gedaan. Ik mag mijn autonomie behouden en tegelijk kan ik bij de KVS en bij Campo in Gent aan de slag, die mij ook blijven ondersteunen."

"Natuurlijk was ik ongelooflijk bang dat ik mij zou compromitteren of laten insluiten. Dit marcheert voor mij, omdat dit huis bereid is om zijn organisatie aan te passen aan mijn noden. Wij zijn niet het B-team van het Toneelhuis. Ik ben geen meelijwekkend randgeval dat wat geld krijgt toegestopt en voor de rest zijn plan maar moet trekken. Er is voor mij niets veranderd, behalve dat ik de mensen met wie ik allang werk nu ook een beetje kan betalen. Het is geen grote luxe, maar het biedt wel de mogelijkheid om mijn werking te bestendigen. Het is makkelijker werken en ik bereik meer publiek, ook internationaal."

"Ik ga heus niet op de Meir met mijn neus in de wind lopen omdat ik nu op een groot podium sta. De zondag dat we hier niet spelen, breng ik op de Scheld'Apén net hetzelfde stuk. Tussen de theaterflyers op glanspapier liggen in de Bourla nu ook

pamfletjes van de krakers. Ik twijfel nog altijd over elke betoging of ik zou meelopen en of ik in mijn werk niet explicieter moet zeggen waarover het gaat. Ik probeer zoveel mogelijk terug te geven aan de gemeenschap. Door les te geven, of door andere mensen hier binnen te sluiten."

En toch. Benjamin Verdonck speelt *Repertoire*. In de Bourla. Het is om te lachen en het is ook zo bedoeld. *Repertoire* is niet het eerste woord dat in je opkomt als je het veelkleurige, koppige oeuvre van Verdonck overschouwt. "Ik wil dat woord afnemen van de politici, van rechts én links", zegt Verdonck. "Al dat gezeur over de teloorgang van Het Repertoire, terwijl ze eigenlijk willen zeggen dat er te veel geld naar theater gaat. Wel, dit is ook repertoire. Vier van de vijf stukken die ik herneem, staan op mijn repertoire."

ZONDER VLAGVERTOON

Verder dan met dat verbale steekspelletje wil de theatermaker zich evenwel niet aan politiek wagen. Het harnas van het politieke theater - hot issue nochtans in alle foyers en schouwburgcafetaria's - zit hem te strak. "De praktijk, de manier waarop ik aan theater doe, is politiek. Het resultaat hoeft daarom voor mij geen politiek toneelstuk te zijn. Toen ik begon in het theater leefde die discussie volop. Is schoonheid nog mogelijk na Zwarte Zondag? Plots werd elk stuk een commentaar op de opkomst van extreem rechts. Elke opvoering van *Othello* ging over De Neger Die Slachtoffer Is Van Racisme. Tien jaar later moest theater plots van overheidswege ingezet worden tegen de ver-

zuring. Het is me allemaal iets te schraal. Ik geloof niet zo in die vulgaire, utilitaire functie van theater. Kunst moet nutteloos mogen zijn."

"Het kan geen kwaad om te beseffen dat theater uiteindelijk niets verandert. Ik heb niet de illusie om te denken dat mensen op een andere partij zullen stemmen als ze een stuk van mij hebben gezien. Is de *Triptiek van de macht* van Guy Cassiers en Tom Lanoye politiek theater? Het gaat over politiek, ja, maar grijpt het ook in in onze manier van denken of in de ordening van de samenleving? En doet het dat meer dan *Discordia*, dat een stuk van Judith Herzberg speelt? Ik verslik me voortdurend in de antwoorden op die vragen."

Het zijn de slogans en het vlagvertoon die Benjamin Verdonck uit het politieke vaarwater houden. "Ik wantrouw het spektakel, de meeslepende, grote gevoelens. Lawaai is er al genoeg, daar hebben we geen gesubsidieerde kunst voor nodig. Ik streef naar het eenvoudige gebaar." Of dat een uiting van bescheidenheid is, weet hij nog niet zo zeker. "Het is veeleer een voortdurende zoektocht naar verzoening en zachtheid. Ik heb niks tegen betogingen, ik heb er genoeg zelf in meegelopen, maar het blijft uiteindelijk wel een tegenbeweging. Daar geraak je niet mee vooruit. Het is ook een beetje een vals idee om te denken dat je je buiten de samenleving kunt stellen, omdat je tegen iets bent. Je wordt hoe dan ook gecompromitteerd door de samenleving, want je maakt er onlosmakelijk deel van uit."

Meer dan in het kapotslaan, is Verdonck geïnteresseerd in het herstellen. "Ik hoef geen mensen in hun gezicht te schieten met een voorstelling. Ik wil mensen zacht

maken, stil, misschien wel blij."

Blijdschap, het is een verrassend woord uit de mond van een kunstenaar. Verdonck: "Ik wil wel degelijk dat de toeschouwer van ongemak op zijn stoel zit te wiebelen, alleen zoek ik manieren die veraf staan van de industrie van het shockeren. Voor mij hoeft er op het podium geen vrouw verkracht te worden. Mijn personages hoeven in de slotscène niet roemrijk dood te vallen of roemloos in hun gat gepakt te worden. Ik ga niet naar het theater om daar voorgespiegeld te krijgen hoe slecht en moeilijk wij het wel hebben. Ik weet het, 95 procent van het de westerse literatuur vertrekt vanuit het lijden, het gemis of de onvolkomenheid. Blijkbaar steekt de mens zo in elkaar, maar ik ga liever op zoek naar de troost."

"Groot en meeslepend wil ik leven/ Brandweerman of piloot." Het is een citaat uit de monoloog *Schade/Schade* van de Nederlandse acteur Tom Jansen dat Benjamin Verdonck graag mag citeren. Vanwege de ironie ervan. "Niet dat ik per se overal de hoekjes van wil afronden. In *Nine Finger* (2007) trek ik ook wel een paar registers open, maar zonder dat dat dan meeslepend moet zijn. Zoals Josse de Pauw op het einde van *Die siel van die mier* zegt: 'We doen maar wat'. Die relativering kan me meer raken dan een paukenslag. We modderen maar wat aan, zo is het toch? Hoe ouder ik word, hoe meer ik verlang naar dergelijke nuances. In de middelbare school waren we allemaal tegen de wereld. Ten strijde tegen Amerika! Nu besef ik dat het toch allemaal zo simpel niet is." De bedachtzaam formulerende kunstenaar valt er zelf even stil van. "Straks wordt mijn werk nog een ultiem streven naar zachtheid. Kunst is nutteloos maar dat is net haar uiterst subversieve positie en kracht. Binnen onze nutsgerichte structuur manifesteert de kunst zich als iets dat zich daaraan onttrekt."

"Ik ben niet blind voor de hardheid. Wat te doen? Terrorist worden? Onder welke toren moet ik in België dan mijn bom leggen om mijn punt te maken? En wat is mijn punt, om te beginnen? Mocht er een ideologie bestaan die volkomen sluitend was, dan stopte ik meteen met theater en stelde mijn leven ten dienste ervan. Alleen, ik vind ze niet. Ik zie wel mogelijkheden en praktijken. Ik eet niet te veel vlees, omdat dat niet goed is voor de wereld. Maar wil ik daar ook theater over maken? En wil jij dat dan zien?"

"Klinkt dit als een abdicatie van de oppervlakkigheid? Zachtheid is voor mij geen synoniem met makkelijk te verteren zoeterigheid. Ik ben wel degelijk op zoek naar frictie en de actie die dat met zich meebrengt. Ik probeer wel degelijk mensen te overtuigen, ik sta niet op het stand-

'Hirondelle/Dooi Vogeltje' uit 2004, een zwaluwnest tegen een wolkenkrabber op de Anspachlaan.

'Barake' uit 2000, een boomhut op het Brusselse Baraplein.

TOONT ZIJN 'REPERTOIRE' IN HET TONEELHUIS

punt dat het geen moer uitmaakt hoe we ons gedragen. Alleen ben ik er niet van overtuigd dat je je idealen het beste realiseert met een mes of een megafoon. Ik ben nog altijd volop betrokken bij de Scheld'Apén. We behouden onze idealen, ook nu er twee mensen betaald worden om de boel daar draaiende te houden. Dat draait al tien jaar op vrijwilligerswerk, als een grote familie. Het is ook goed voor de stad. Een deel van de jongeren die bij ons over de vloer komen, zit tenminste niet meer op de Groenplaats lijm te snuiven. Ik toon graag een weg die mensen misschien kunnen volgen. Misschien. Dat woordje is me dierbaar."

Verdonck's ultieme commentaar bij de samenleving van het schreeuwen, werd *Wewillivestorm* (2005). De bijna woordloze performance waarin Verdonck zich, samen met zijn vader, een weg zoekt tussen enkele gevonden voorwerpen zorgde deze zomer nog voor enige furore in Avignon. "Het is mijn liefdesverklaring aan het kleine, het kwetsbare. Ik kom op voor het brood dat gewoon een brood wil zijn, en niet de inhoud van een zak waar de Spice Girls of de Smurfen op gedrukt staan. Ik stel een zacht gebaar van stilte als tegengif voor een maatschappij waar op elke straathoek een poster hangt van een naakte vrouw die probeert mij een koelkast aan te smeren. Het is het al te gemakkelijke antwoord van de linkse undergroundcultuur om daar keihard tegen in te gaan. Ach, 'Smash McDonald's' is uiteindelijk toch ook maar een slogan. Een zwarte capuchon en een paarse hanenkam zijn evenzeer een modeverschijnsel als een paar schoenen van Prada. Het is voor de punker net zogoed een manier om te tonen tot welk groepje hij wil behoren."

BENJAMIN GROET 'S MORGENS DE DINGEN

Pas onlangs leerde het publiek een andere kant kennen van Verdonck's veelkantige kunstpraktijk. Zijn verzamelingen van gevonden en gekneusde voorwerpen, katbelletjes en rondellen doen nog het meest denken aan negentiende-eeuwse kunstkamers, pluriforme collecties vol snuisterijen. "Die verzamelingen zijn intuïtief gegroeid, niet vanuit een artistiek concept. Ik hou oprecht van dingen die ik op straat vind. Met een deel van die verzamelingen heb ik een erg emotionele band. Daarmee wil ik niet te koop lopen.

"Niemand heeft wat te maken met mijn persoonlijke leefwereld. Niet omdat ik me wil afsluiten van het publiek, maar omdat ik me niet kan voorstellen dat iemand dat interessant kan vinden. De personencultus omtrent De Kunstenaar boeit me niet.

Verdonck: 'Wat te doen? Terrorist worden? Bestond er een ideologie die volkomen sluitend was, dan stopte ik meteen met theater en stelde ik mijn leven ten dienste ervan. Alleen, ik vind ze niet.'

Ik ben in ieder geval niet geïnteresseerd in de privébeslommeringen van mijn favoriete kunstenaars. Ik zal een werk niet beter of slechter vinden als ik weet dat de kunstenaar weleens op zijn vrouw slaat. "Uiteindelijk heb ik een manier gevonden om me los te maken van die puur persoonlijke band. Ik heb ook wel een aanleg tot inventariseren. Mijn collectie werd een instrument om iets te vertellen over de wereld. Voor mij raakt dat het wezen van mijn kunstenaarschap. Ik vertrek van iets

„Mijn liefde gaat uit naar het kleine, het kwetsbare. Ik kom op voor het brood dat gewoon een brood wil zijn, en niet de inhoud van een zak waar de Spice Girls of de Smurfen op gedrukt staan

wat mij erg persoonlijk treft en probeer dat te vertalen naar een boodschap die een ruimer publiek kan treffen. Elke acteur weet dat je niet zelf elke avond kapot hoeft te zijn van wat je speelt om het publiek te raken. Zo is het ook met mijn verzamelingen. Door ze in een witte, strakke kast te presenteren in een kunst-ruimte creëer ik afstand met mijn emotionele betrokkenheid. Daarmee vermijd ik de val van het exhibitionisme. Mijn collectie is een oefening in tonen. Ik verzamel bijvoorbeeld ook achtergelaten handschoenen. Een expositieruimte wordt zo een *bureau de ristourne*. Op eenvoudig vertoon van de andere handschoenen kan de kijker een verloren handschoen meenemen.

"Gaandeweg is er een lijn in die verzamelingen geslopen. Het zijn dingen die ooit wel gediend hebben voor iets en die nu buiten werking zijn gesteld. Dat levert boeiende vragen op. Wat is waarde? Wie bepaalt ze? Dat mechanisme van labeling

en kwaliteitsbepaling stel ik in vraag. Wat is een verpakking van een wafel nog waard als je de wafel opgegeten hebt? Een gouden schildpad wordt gemakkelijker een kunstwerk dan een verroeste rondel. Daartegenover plaats ik een eeherstel van de dingen, van hun weerloosheid. Alles van waarde is weerloos, zei de dichter.

"Los van die politiek-ideologische bevraging over consumptie en verspilling zie ik die verloren voorwerpen ook gewoon graag. Verweerdheid oefent een grote esthetische aantrekkingskracht op me uit. Ik zie liever een *kwikkelende* tafel van Spullenhulp dan een kastje dat recht van Ikea komt. Omdat ik er me een levensloop bij kan dromen, een avontuur in verschillende gezinnen waar die tafel gediend heeft. Een kapotte stoel is een stoel die geleefd heeft.

"Schaarsheid kan heel schoon zijn. Kunst moet toch altijd iets uitgepuurd hebben. Een tafel met vier poten en een

op het podium van *Global Anatomy* (2007). Een jongensdroom, uiteraard. Maar toch ook altijd weer een beetje meer. Benjamin Verdonck: "Met mijn broer bouwde ik van kindsbeen af al graag hutten in de bomen. Uiteindelijk ben ik er in het theater ook weer op uitgekomen. Toen ik afstudeerde, mocht ik beginnen bij Hollandia. Paul Koek heeft daar een fascinerende theaterwereld voor me geopend, maar zo'n reusachtig theatergezelschap blijft een machine. Na anderhalf jaar ben ik weggegaan en na een paar omzwervingen bleef ik met mezelf in de knoop zitten. Ik probeerde van alles uit, maar ergens bleef knagen dat het niet dat was wat ik echt wou doen. Voor het Bronksfestival heb ik dan simpelweg mijn goesting gedaan: een hut bouwen in een vervallen, oud huis. Toen zijn de schellen van mijn ogen gevallen. Eindelijk had ik mijn taal gevonden.

"Het was een vreemd besef: hoe meer ik mijn eigen zin deed, hoe beter mijn werk werd. Gaandeweg heb ik ontdekt dat ik dat bouwen kan aanwenden als kunstwerk om betekenis en ideologische bedenkingen over te dragen. Toen besefte ik dat ik veroordeeld was om te dromen en om te proberen mijn dromen te thetraliseren."

Bouwend en knutselend vond Verdonck zelfs een verantwoording voor zijn kunst. "Het is goed dat er bouwvoorschriften zijn, anders bouwt de rijke de grootste boomhut en zitten wij allemaal in zijn schaduw. Tegelijk is het nodig dat er toch een paar vreedme snoeshanen rondlopen die die regels mogen overtreden. Een gedoogbeleid is geen onaangename constructie. Dat voedt de verwondering. Verbeelding geeft hoop. Het maakt van kunst een vrijplaats. Wat in de beregelde samenleving steeds minder kan, kan gelukkig hier nog wel."

Al zit daar ook een gevaarlijk verdovend kantje aan, besefte Verdonck. "Het risico is wel dat de kunst een reservaat wordt. Alles mag er, maar het wordt volstrekt ongevaarlijk. Op toneel mag je kinderen verkrachten, maar behalve de spreekwoordelijke christelijke politicus ligt niemand daar wakker van. Daarom wil ik ook buiten de instellingen blijven werken, letterlijk op straat. Ik wil de frictie met de regels van het samenleven blijven opzoeken. Niet om te choqueren, maar om te debatteren."

Schrik dan ook niet als volgend jaar in uw Delhaize de producten in de schappen per kleur gerangschikt staan. Het is een van de mogelijke honderd kleine ingrepen waarmee Benjamin Verdonck vanaf 3 januari – "de eerste dag van de solden" – zijn stad een kleine draai wil geven. "Ook daarom is het nu het moment voor

'Repertoire'. Ik wil een feestje bouwen voor het publiek van de Bourla en daarna duik ik een jaar onder in de stad. Dat dat kan, vind ik zo schoon. De Bourla is voor mij evengoed een boomhut. Ik kan hier mijn ding doen, en in de boom hiernaast zit Guy Cassiers ook zijn ding te doen. Ons werk heeft weinig vormelijke verwantschap, en toch staan we hier naast elkaar."

MENS EN FABELDIER

Verdonck heeft iets met dieren, ook als ze geen nesten bouwen. Telkens weer duiken ze op in zijn voorstellingen. Een sluitende verklaring heeft hij er zelf niet voor. "Dieren op zich fascineren mij niet en een dierenactivist ben ik al helemaal niet. Het is de fabel als vertelwijze die mij aantrekt. De fabel toont enkel de archetypische basisverhouding. Het is een verzachte, omgekeerde manier om de wereld aanschouwelijk te maken. Vriendschap is een abstract concept, je zou daar erg pathetische voorstellingen over kunnen maken, over hoe je met je vrienden omgaat. Door die vriendschap in een mier en een eekhoorn te leggen, zoals in *313 (naar de dierenverhalen van Toon Tellegen, BE)*, pogen we dat naar een bovenwerelds niveau te trekken. Iedereen kan er zijn idee over vriendschap op projecteren."

Soms wordt het weleens te veel. "Bij de Scheld'Apén heb ik weleens moeten beloven dat het deze keer zeker niet over dieren zou gaan toen ik een nieuw project uitlegde", glimlacht Verdonck schuldbeust. "Ik zoek de dieren niet op, ze vinden mij telkens weer. Voor *Global Anatomy* wilden we ons decor optrekken uit dingen die we in het atelier van de KVS aantreffen. Zowat het enig bruikbare wat we er vonden, waren twee beestenkoppen. Hmm, toch weer dieren, dus."

Nestwarmte zoekt Benjamin Verdonck bij de mensen met wie hij samenwerkt, een klein, hecht netwerk van vrienden en verwanten. Met vader Herman deelde hij het podium, broer Samuel bouwt mee aan zijn decors en vrouw Valentine Kempynck is sinds jaar en dag zijn artistieke fellow-traveler. "Het is voor mij vanzelfsprekend dat ik werk met de mensen die me na aan het hart liggen", vindt hij. "Zij hebben me gevormd, ik heb als kunstenaar alleen maar een weg kunnen afleggen die zij mee uitgestippeld hebben. Ze zijn ook erg goed in hun job, dus waarom zou ik dan niet samenwerken met de mensen die ik liefheb? Mijn broer weet hoe ik in elkaar steek. Dus ik werk liever met hem dan met onbekende medewerkers, die om vier uur toch vooral stilaan naar huis willen.

"Het komt natuurlijk ook voort uit noodzaak. Toen ik begon, zat er echt niemand te wachten op mij. Ik had geen rotte frank en dus trok ik naar mijn broer om een decor ineen te steken. Zo ontstaat een groepsgevoel, een traject dat je samen aflegt. 'Benjamin Verdonck' is een collectief, waar ik maar een deeltje van ben. Ik ben misschien de zanger, maar naast mij staat een groep. Ik maak me sterk dat die liefde ook afstraalt van het resultaat. Noem het desnoods een gebrek aan ambitie. Mijn decorbouwer hoeft geen awards gewonnen te hebben, het moet mijn vriend zijn. Ik ben te veel met mijn werk bezig om het niet te doen met de mensen met wie ik graag samen ben."

Nog tot 4 oktober speelt Benjamin Verdonck zijn 'Repertoire' in de Bourlaschouwburg in Antwerpen. www.toneelhuis.be. In galerie LLS 387 (Lange Leemstraat 387) toont hij *Werk/ Some Works*, een overzicht uit zijn verzamelingen, nog tot 29 november.